

Z pomocą mieszkańcom

Jednym z priorytetowych zadań katowickiego samorządu, niezmiennie od wielu lat, pozostaje polityka społeczna. Albowiem, jak twierdził Albert Einstein, istotne dla wspólnego dobra jest wspieranie jednostek: ponieważ tylko jednostka może wytworzyć idee, które niezbędne są społeczeństwu dla jego ciągłego rozwoju. W podejmowanych przez miasto działaniach, nastawionych na rozwiązywanie problemów społecznych, konieczne jest stosowanie właściwych metod, a także stałe ich modyfikowanie, w zależności od potrzeb. Jednym z narzędzi, skutecznie sprawdzającym się w Katowicach, jest Program Centrum Aktywności Lokalnej (PCAL).

Stań się częścią całości

Od 2000 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach intensywnie angażuje się w rozwój grupowych i środowiskowych metod pracy socjalnej. Miasto świadome jest bowiem faktu, iż kierując swoje działania na społeczność lokalną, w istocie inwestuje w rozwój całej populacji miejskiej. Pierwsze projekty aktywizujące mniejsze grupy mieszkańców, w obrębie których realizowano programy profilaktyczne, rozwijano wolontariat, tworzono lokalne placówki wsparcia dla dzieci i całych rodzin, odpowiednio wyspecjalizowały pracowników Ośrodka.

W 2008 roku katowicki MOPS, dzięki zdobytemu wcześniej doświadczeniu, zyskał sposobność aktywnego włączenia się w realizację programów aktywności lokalnej, przeprowadzanych w ramach projektu „Damy radę - program aktywizacji zawodowej i społecznej w Katowicach”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Obecnie programy aktywności lokalnej realizowane są w Szopienicach, Nikiszowcu/Janowie i Załężu. Opierają się one na metodzie CAL (Centrum Aktywności Lokalnej), której celem jest stworzenie poczucia przynależności do danego miejsca i lokalnej grupy poprzez uruchamianie na nowo zbiorowych strategii podpowiadających ludziom, jak pomagać sobie samym i sobie nawzajem. Programy skierowane są zwłaszcza do osób korzystających z pomocy MOPS, osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Doświadczenie uczy, iż dzięki przeprowadzonym właściwie działaniom resocjalizacyjnym zmienia się ich podejście do życia. Mieszkańcy przestają ograniczać się wyłącznie do korzystania z - zapewnionych przepisami - zasiłków, lecz włączają się w życie społeczne. Można nawet pokusić się o stwierdzenie, iż działania metodą CAL aktywizują siły drzemiące w podopiecznych

MOPS, co bez wątpienia niezbędne jest każdemu, kto wstępuje na drogę wiodącą ku samodzielnemu rozwiązywaniu problemów.

Inspirujący Nikiszowiec

Program Centrum Aktywności Lokalnej w Nikiszowcu, uruchomiony w czerwcu 2008 roku, nie jest przeprowadzany zgodnie ze znanym z innych dzielnic schematem. Realizowany projekt jest rozwinięciem wcześniejszych koncepcji pracy ze społecznością lokalną prowadzonych przez MOPS. Na podstawie wnikliwej analizy potrzeb i zasobów lokalnych określono kierunki działania w tej części Katowic, która miała opinię niebezpiecznej, z dużym natężeniem ukrytych problemów społecznych. Wypełniając założenia Programu, wskazano najważniejsze bolączki lokalnej społeczności, co w efekcie doprowadziło do wyłonienia nikiszowieckich liderów, którzy zainteresowali się rozwiązaniem konkretnego problemu - braku poczucia bezpieczeństwa u mieszkańców. Dzięki zintensyfikowaniu działań społeczność zjednoczyła się - niezależnie od stanu posiadania, czy kwestii korzystania ze świadczeń finansowych MOPS - i w drodze negocjacji, akcji społecznych i mediacji zainicjowano partnerstwo, które pozwoliło na wprowadzenie systemu poprawiającego stan bezpieczeństwa w dzielnicy. Nikiszowianie stali się aktywnym partnerem dla władz i instytucji, w tym administracji mieszkaniowych, w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego. Mieszkańcy doświadczyli realnego wpływu na pozytywne zmiany w swoim otoczeniu.

	Spółeczność Informacyjna Tablica ogłoszeń PCAL Nikiszowiec		Sprzątamy, sprzątamy! Akcja „Czyste Koszony„ - porządkowanie dzielnicy Nikiszowiec
Najmłodszy bohaterowie Uczestnik Festynu dla społeczności lokalnej w Nikiszowcu		W dzielnicy jak w rodzinie! Impreza lokalna „Odpust u Świętej Anny”	

Pomimo iż Program korzysta z instrumentów aktywnej integracji, głównym narzędziem pracy jego organizatorów są działania środowiskowe. Albowiem tylko stały, czę-

sty i bezpośredni kontakt z mieszkańcami pozwala na wsłuchanie się w problemy ludzi, właściwe odczytanie ich gotowości do udziału w życiu społecznym i wspólną realizację wielu udanych przedsięwzięć, m.in. takich jak Jarmark na Nikiszu, Europejski Dzień Sąsiada w Nikiszowcu, Odpust u Świętej Anny, a także wielu innych, także małych, akcji społecznych uczących postaw obywatelskich - wymieńmy tu przede wszystkim Akcję Czyste Komzony, w której mieszkańcy czyścili mury swojego osiedla pokryte napisami i graffiti autorstwa głównie pseudokibiców. PCAL Nikiszowiec stał się inspiracją dla wielu tego typu przedsięwzięć, nie tylko w województwie śląskim.

Szopienicka inicjatywa

Celem, jaki stawiają przed sobą twórcy PCAL w Szopienicach, jest zaktywizowanie mieszkańców do podejmowania własnych inicjatyw na rzecz poprawy warunków życia w tej części miasta. Plan wypełniany jest wielotorowo. Jednym z priorytetowych działań są spotkania edukacyjne i debaty społeczne, w trakcie których można nie tylko wspólnie zastanowić się nad problemami dzielnicy, ale również podnieść swoje kompetencje i umiejętności społeczne. Ponadto organizowane są grupy samopomocowe, grupy wsparcia i poradnictwo specjalistyczne dla osób w trudnej sytuacji życiowej. Szczególnie ważną, bo wymagającą zaangażowania samych mieszkańców, rolę pełni animacja lokalna, promocja trzeźwego stylu życia oraz wolontariat. Szopienice kojarzone są głównie z przemysłem. Równocześnie jednak jest to dzielnica dobrze skomunikowana z miastami ościennymi, bogata architektonicznie i krajobrazowo. To jaśniejsza strona rzeczywistości. Życie przeciętnego mieszkańca Szopienic,

	<p>Własnymi rękami</p> <p>Plac zabaw zbudowany przez mieszkańców Szopienic</p>		<p>Własne wyroby</p> <p>Warsztaty z robienia biżuterii dla mieszkańców Szopienic</p>
<p>Życie jak teatr</p> <p>Występ grupy teatralnej na festynie trzeźwościowym</p>		<p>Młodzieży inicjatywa własna</p> <p>Ozdabianie ściany Punktu Terenowego</p>	

u schyłku pierwszej dekady XXI wieku, rysuje się już w nieco ciemniejszych barwach. Postępujące w ostatnich latach bezrobocie sprzyjało rozwojowi bierności i bezradności społeczeństwa. Stąd już tylko krok do nałogów, problemów wychowawczych, postępującej degradacji materialnej, kulturowej i społecznej.

W ramach prowadzonych działań zmobilizowano mieszkańców jednego z osiedli do aktywności i integracji ze środowiskiem lokalnym. Niegdyś zaniedbane i zapomniane przez wszystkich, jak mówią sami mieszkańcy, osiedle „Bagno” dziś tętni życiem i jest wzorem do naśladowania. Ludzie samodzielnie pozyskali fundusze i zbudowali plac zabaw dla dzieci, dbają też o porządek i czystość na osiedlu. Na jego terenie, przy dużym zaangażowaniu lokalnej społeczności, zorganizowano dwa Trzeźwościowe Festyny Rodzinne. Organizowane są również mikołajki i amatorski turniej tenisa stołowego. Mieszkańcy ułożyli kilka autorskich piosenek, które prezentują podczas imprez odbywających się nie tylko w dzielnicy. Kolejne działania animacyjne w środowisku zaowocowały pozyskaniem do współpracy dwunastu liderów lokalnych. Zawiązały się również dwie grupy samopomocowe. Ich uczestnicy, w ślad za przykładem mieszkańców „Bagna”, podejmują liczne inicjatywy w swoim środowisku. Na szczególną uwagę zasługuje też grono mieszkańców - dzieci, młodzieży i dorosłych, którzy tworzą amatorski teatr. Podczas regularnych spotkań przygotowywane są spektakle, wystawiane później podczas lokalnych imprez.

Projekt „Damy radę...” ma być realizowany do końca 2013 roku, zatem i realizacja PCAL Szopienice potrwa do tego czasu. Konieczne jest więc zachowanie elastyczności i wrażliwości na zmiany, jakie niewątpliwie będą się dokonywać w życiu społeczności. Realizujący Program są przekonani, że z roku na rok będzie wzrastała jego popularność wśród mieszkańców, którzy zaczną w końcu dostrzegać potrzebę samoorganizacji i znaczenie własnej inicjatywy w przemianie otaczającej ich rzeczywistości. Planowane są działania inspirujące społeczność dzielnicy do udziału w różnego rodzaju konkursach, akcjach i wydarzeniach propagujących aktywność obywatelską, zachęcających do kreowania pomysłów, które katowicki samorząd będzie wspierać i promować.

Załęże zmienia wizerunek

PCAL w Załężu, jednej z najuboższych katowickich dzielnic, jest wdrażany od początku lipca ubiegłego roku i będzie realizowany, podobnie jak pozostałe programy, do końca 2013 roku. Specyfika obszaru tej części miasta wynika przede wszystkim z niewielkiej mobilności mieszkańców, hermetycznego charakteru społeczności oraz niekorzystnego układu przestrzennego, związanego z rozłożeniem zabudowy wokół jednej, głównej ulicy, bez wyraźnie wydzielonego centrum. Występujące tu dysfunkcje przenikają się na wielu płaszczyznach i wzajemnie wzmacniają. Najbardziej zauważalne są: nadużywanie alkoholu oraz tzw. „przypadkowe” macierzyństwo, wiążące się

często z zaniedbywaniem dzieci oraz ich wychowywaniem w rodzinach niepełnych. Wynikające z ubóstwa ograniczenia w dostępie do oferty kulturalnej oraz brak pomysłów na spędzanie wolnego czasu prowadzą w dłuższej perspektywie do zwiększenia drobnej przestępczości o charakterze chuligańskim. Nie bez znaczenia pozostaje opinia o dzielnicy jako źródle oraz skupisku tego, co najgorsze w Katowicach.

Kompleksowe działania, podejmowane w ramach PCAL, biorą pod uwagę największe problemy występujące w tej części miasta, a także obejmują potrzebę podniesienia poziomu aktywności mieszkańców dzielnicy w zakresie wspólnego i samodzielnego ich rozwiązywania.

W praktyce założenia projektu realizowane są poprzez wyszukiwanie lokalnych animatorów i liderów, wspieranie ich za pomocą szkoleń i treningów, oferowanie pomocy prawnej i psychologicznej, a także wyeksponowanie wartości, jaką jest samodzielność w podejmowaniu inicjatyw. Jedną z głównych cech programu jest otwartość na propozycje społeczności w zakresie poszukiwania rozwiązań problemów. Zakłada się, że samodzielne działania najaktywniejszych członków społeczności lokalnej, wsparte przez PCAL, nie tylko pozwolą na zdiagnozowanie najważniejszych potrzeb dzielnicy, ale i wskażą możliwości ich zaspokojenia.

	<p>Lokalnie i zabawnie!</p> <p>Impreza integracyjna PCAL Załęże</p>		<p>Integrujemy się!</p> <p>Wyjazd integracyjny dla aktywnych mieszkańców Załęża</p>
<p>MOPSIK w działaniu!</p> <p>Program profilaktyczny dla najmłodszych</p>		<p>Każdy z nas jest animatorem</p> <p>Spotkanie edukacyjne dla przedstawicieli instytucji</p>	

Przeprowadzona niedawno akcja promocyjna pozwoliła dotrzeć z informacją o Programie do wielu mieszkańców Załęża, którzy pozytywnie wypowiedali się na temat podejmowanego przedsięwzięcia. Akcja spowodowała zaangażowanie się społeczności w dokonywanie zmian w otoczeniu i wizerunku dzielnicy, a także rozbudowę infrastruktury rekreacyjnej.

W ramach działalności prowadzonej przez Centrum PAL pozyskano do współpracy członków lokalnej społeczności, bez których niemożliwe jest dogłębne zmienianie zastanej rzeczywistości, nawiązano porozumienia pomiędzy instytucjami, organizacjami pozarządowymi oraz lokalnymi firmami. Pozwoli to na skonstruowanie całościowej sieci wsparcia dla dalszych, pozytywnych zmian Załęża, które pozwolą poprawić funkcjonowanie dzielnicy i zmienią jej postrzeganie przez katowiczán.

Po pierwsze, służyć

Poprzez realizację PCAL miasto ma okazję wywiązać się ze swojego podstawowego obowiązku - służby mieszkańcom. Założenia projektu opierają się bowiem na tezie, że społeczność lokalna jest w stanie samodzielnie podjąć działania dla poprawy swego życia, natomiast zadaniem miasta jest katalizować i promować konstruktywne rozwiązania. Ważna jest również potrzeba ustawicznego kształcenia pozyskanych kadr, motywowania do samorozwoju liderów oraz wspierania ich w podejmowanych działaniach, zarówno finansowo (poprzez wsparcie inicjatyw lokalnych), jak i instytucjonalnie (poprzez wystąpienia instytucji do organów władnych podjąć ważne dla społeczności decyzje).

Założenia projektu Centrum Aktywności Lokalnej (CAL) opierają się na tezie, że społeczność lokalna jest w stanie samodzielnie podjąć działania dla poprawy swego życia, natomiast zadaniem miasta jest katalizować i promować konstruktywne rozwiązania.

Opracowanie: Wydział Polityki Społecznej
Urzędu Miasta oraz Miejski Ośrodek Pomocy
Społecznej w Katowicach